

Söndagen den 20 september 1970

Vid valet nästa år gäller för oppositionen detsamma som 1968: Endast gemensamt kan de tre icke-socialistiska partierna åstadkomma ett hållbart alternativ. Dessbättre finns en allt starkare och växande opinion som är medveten om detta och kräver en trepartisamverkan, skriver redaktör Axel Waldemarson, som dock betonar att de tre partierna inte behöver strömlinjeforma sina krav. Avståndet mellan dem får emellertid inte bli större än att den gemensamma regeringsbasen förefaller trovärdig. Hr Waldemarson pekar vidare bl a på den begåvningsreserv som finns bland många moderata sympatisörer, vilka nu står utanför partiapparaten och som drar sig för den politiska insatsen. Det blir nödvändigt att även använda denna begåvningsreserv för att öka den moderata styrkan, hävdar artikel-författaren.

Inte fullt ett år återstår till nästa val i Sverige. Den politiska uppgörelsen 1968 blev historisk i den meningen att väljarna för sista gången utsåg en andra kammare och dramatisk såtillvida att oppositionen ännu våren samma år tillmättes en icke oväsentlig chans att bryta ett trettioårigt socialdemokratiskt maktutövande.

Valet den 20 september 1970 blir inte mindre avgörande. Utgången kan komma att forma svensk politik under det kommande decenniet. För första gången blir det en *total* politisk uppgörelse. Vid ett och samma tillfälle skall väljarna utse enkammar, landsting, stads- och kommunalfullmäktigeförsamlingar. Med skäl kan antagas, att det eller de partier som triumferar i riksdagsvalet, såvitt valvinden ger ett markant utslag, också kommer att få majoritet i flertalet kommuner och landsting. I det avseendet blir det verkligen ett kommunalt samband!

Oppositionens läge?

Hur ter sig oppositionens politiska utgångsläge inför den 20 september 1970? I två väsentliga avseenden kan det inte sägas ha förändrats särskilt mycket. Om det 1968 ansågs väsentligt med en oppositionens kraftsamling för att få en växling vid makten, får den aspekten med en klar socialdemokratisk riksdagsmajoritet tillmätas än större betydelse. Om en ny politik ansågs nödvändig 1968, har den socialdemokratiska regeringens sedan dess inte nämnvärt för-

ändrats. En förnyelse är med andra ord inte mindre angelägen. Det kan ju inte vara så, att de icke-socialistiska partierna kan slå sig till ro därför att regeringen skulle ha genomfört många av dess förslag. Nog är det att något överskatta förmågan att genomgripande ha inverkat på regeringen Erlanders och möjligheterna att styra regeringen Palmes politik.

En och annan talesman för oppositionen talar emellertid om att "ligga lågt" — åter ett av dessa politiska praktuttryck — i regeringsfrågan 1970. Attityden är ingalunda ny; metoden att "smyga sig" till regeringsmakten har onekligen haft sina anhängare. Nu är det emellertid så att om den tidigare varit befängd och inte lett till ett regeringsskifte, så är den med enkammarriksdagens tillkomst än enfaldigare. Oppositionen har — med rätta — krävt, att väljaren vid ett och samma tillfälle skall avgöra regeringsmaktens förankring. När första kammaren inte längre utgör en konserverande faktor vid sidan av folkmeningen kan de borgerliga partierna inte gärna annat än leva upp till sitt krav. Med enkammararen ställs regeringens existens på spel vart tredje år. Hur gärna en eller annan politiker skulle vilja det, finns det ändå ingen möjlighet att låta bli att bekänna färg. Dessutom har väljaren rätt att få ett klart besked om både *politik* och *sida* före valet. Härmed menas ingalunda någon detaljförteckning, men den som lägger sin röst skall ha en klar bild av vad al-

ternativen i svensk politik innebär. Det kan verka återhållande i agitationen, men den som i opposition inte uppträder regeringsfäihigt lär aldrig få tillfälle att regera.

Trepartisamverkan

För oppositionen gäller detsamma som 1968: endast gemensamt kan de tre icke-socialistiska partierna åstadkomma ett hållbart alternativ. Under 1920-talet var minoritetsministrarna en trist och moraliskt tvivelaktig anblick. Ett minoritetskabinetts möjlighet att agera i en enkammar blir inte särskilt stor för att inte säga omöjlig. Dessbättre finns det bland de icke-socialistiska väljarna en allt starkare och växande opinion, som är medveten om detta och kräver en trepartisamverkan. Den kommer inte att låta sig tystas. Den följer noga partiernas agerande. Och det går troligen inte väl för det parti, som framstår som samverkansabotör.

Hur skall moderata samlingspartiet ge sitt bidrag? Utgångspunkten är klar. Ingen kräver, att de tre partierna skall strömlinjeforma sina krav. Vart och ett av dem kan betona vad de finner viktigast. Avståndet får emellertid inte vara så stort, att den gemensamma regeringsbasen inte förefaller *trovärdig*. Någon svårighet att agera positivt i det avseendet bör samlingspartiet inte ha: en moderat politik blir ett väsentligt bidrag till de gemensamma ansträngningarna. Med den kan samlingspartiet driva kra-

vet på samverkan och begära att de andra oppositionspartierna ger sin tribut.

Rimligen bör den moderata programdebatten ha lett till en politisk förnyelse, allra helst som den för kanske första gången engagerat partiets djupa led. Framförallt borde perspektivet på en konservativ politik i vår tid ha fördjupats. Att tänka politiskt i nya dimensioner behöver dessutom alls inte innebära att *kontinuiteten* förloras. Men programmet har en ovanligt stark accent av *förnyelse*; det understryks alldeles särskilt av att det skall omplanteras i 1970-talets högt industrialiserade och teknologiskt utomordentligt avancerade samhälle. Det skänker programmet ett drag av dristighet och vision, som inte varit så vanligt i konservativt programarbete.

Ofta döljer detaljerna det väsentliga i ett politiskt program. Som andra liknande utgåvor har det konservativa programmet för 1970-talets politik inte bara förtjänster utan också brister. Men det är ingen svårighet att som den bärande politiska tanken finna omsorgen om människan i ett alltmer komplicerat samhälle. Men hon är också själv *medansvarig* för hur de olika funktionerna i samhället fungerar. Detta med medansvaret är för övrigt alldeles avgörande. Människan varken får eller kan ställas utanför ett allt vidare direkt inflytande. Men det är inget som utan vidare kan förvärvas. Hon inte bara får ett ansvar utan måste ytterst bära det själv.

Internationell inriktning

En moderat politik behöver inte vara utslätande. Förnyelse innebär inte att bärande grundprinciper överges. Men det får aldrig hindra oss från — och det också radikalt — att kasta överbord den barlast, som inte hör hemma i ett samhälle med helt andra förutsättningar. Så särskilt svårt är det inte att exemplifiera. Den starka understrykningen av det nationella under 1930-talet måste i vår tid ersättas av en målmedveten internationell inriktning. Låt vara att det finns gränser på kartor och i verkligheten och att murar delar skilda politiska system åt. För de moderata blir det ändå allt mer en enda värld, där beroendet är gemensamt och där vårt ansvar sträcker sig utanför de egna gränserna. En av de betydelsefullaste konsekvenserna härav är att vi inte kan arbeta för en fördjupad demokrati här hemma och samtidigt förmena andra folk att skaffa sig den. Den läxan bör en gång för alla läras ordentligt!

I själva verket finns det också en naturlig väg ut i världen. Ett första steg är att fördjupa och fast förankra samarbetet de nordiska länderna emellan. Nästa leder in i Europa; vårt land blir ett landskap i den världsdelen som längre fram i en allt mera odelad värld får provinsens roll. Naturligtvis skall vi under denna långsiktiga utbyggnadsprocess fortsätta och öka våra insatser i internationella organisationer — både när det gäller FN och för den tredje världen. Och det får aldrig vara en kon-

servativ motivering, att vårt stöd åt denna ges därför att vi själva skall överleva. Den naturliga basen för insatser utanför gränserna blir liksom här hemma *medansvaret*.

För att fylla vår uppgift där ute måste vi först göra oss beredda här hemma. Ingenting kan vara naturligare än att fördjupa den demokrati, som vi också tillönskar andra länder. För den konservativa borde ingalunda vad som kan kallas för den styrda människans revolt mot de styrande ha kommit oväntat. Kritiken har ju i hög grad gått ut på att den enskilda människan fjärmats från inflytande. Ett "byalag" behöver inte innebära en anarkistisk ordning; de tafatta och trevande försöken att påverka utvecklingen beror i sin ofullkomlighet på att det saknats möjligheter att på annat sätt effektivt säga sin mening mellan valen.

En moderat politik innebär därför att pröva alla rimliga uppslag för ett ökat direktinflytande även mellan valen. Inte oväntat är det just de makthavande, oavsett vilket parti de hör hemma i, som tycker att det mesta är förträffligt som det nu är. För de styrande är det naturligtvis distraherande att tvingas lyssna till väljaren även sedan de valts. De moderata borde inte ha svårt att ge klara och entydiga besked. Tror man på *medansvaret* som en avgörande grundval för en fördjupad demokrati är det bara att i praktisk handling om-sätta sitt program.

Fördjupad demokrati

Vi kan aldrig hjälpa andra med att göra oss själva fattigare. "De välståndsbildande krafterna" är naturligtvis en klyscha — men inte bara det. Våra ekonomiska resurser ökar inte av sig själv med något av en naturlags obönhörliga automatik. Om det nu är så att marknadshushållningen och ett fritt näringsliv även i blandekonomiens samhälle verkar dynamiskt finns det ingen anledning att göra sig av med det. Detta är en sak. En annan är att det inte är likgiltigt hur de fungerar. Fördjupandet av demokratin gäller också arbetsplatsens *medansvars-* och *gemenskapsfrågor*. Ingenting vore allvarligare än om vi alltmer skulle stå i ett främlingskap till den produktionsapparat, ur vilken vi hämtar våra egna och gemensamma resurser. Tvärtom blir en av de väsentligaste uppgifterna att så humanisera maskinålderns samhälle att insatserna i detta ter sig meningsfyllda.

På sina håll förefaller man tro, att detta att öka de egna resurserna uteslutande bygger på en krass och egoistisk samhällssyn. Så är emellertid inte fallet. I den delvis förvirrade debatten glöms ofta bort att det i gemen är en dålig politik att göra någon fattigare. Endast med ständigt bättre resurser kan vi avhjälpa bristerna i vårt eget samhälle och samtidigt öka våra insatser för andra.

Man har på sina håll till den grad fixerats vid tanken på en nivellering nedåt i stället för att satsa på en utjämning uppåt. Man behöver inte vara

rädd att gå till angrepp mot den förra filosofin, därför att man därmed inte angriper dem man vill ge det bättre. Hr Sträng har fullkomligt rätt; det är orimligt att familjefadern med 40 000 kr i inkomst har en 50-procentig marginalskatt. I en konstruktiv skattepolitik är det rent av ett rättfärdighetskrav att även hävda mellangruppernas intressen.

Självfallet uppstår i sammanhanget medansvarsfrågan. Hur skall den omsättas på inkomst- och skatteområdena? Det förefaller enklast att överföra den tes, som socialdemokraterna rusade i väg och strök ur sitt partiprogram, nämligen att *inkomstolikheter "som grundas på skillnader i arbetsinsats, yrkesskicklighet, ansvar och initiativkraft" kan godtas*. Ingen förnekar att skattepolitiken väl kan ha utjämnande effekter, men det är inte rimligt att inkomstskillnaden före skatt så elimineras att motiverade skiljaktigheter helt försvinner. Om oppositionen vill fylla sin uppgift kan den inte gärna göra halt inför skatteområdet, därför att det skulle vara farligt att driva en annan skattepolitik än hr Strängs. Men den måste, och det är ett huvudkrav, skapa ett konstruktivt helhetsalternativ — inte små justeringar som kan väntas ge utdelning i röster från vissa speciella grupper. En sådan skattepolitik är inte värd namnet.

Kvalitativ personell förstärkning!

Efter denna fragmentariska granskning av den moderata politiken på några viktiga områden bör ytterligare en sak

sägas. Det räcker inte med politisk förnyelse. Moderata samlingspartiet är i stort behov av en bred kvalitativ personell förstärkning.

Kvalitet är viktig för alla partiers representation, men alldeles särskilt om den dessutom skall väga upp kvantitativ underlägsenhet. Och det är inte alls så att den socialdemokratiska styrkan enbart är numerär. Den bärs också upp av kvalitet; få förnekar att de bästa i regeringspartiets styrkor satsar på en politisk insats — även om det finns luckor. Också socialdemokraterna råkar naturligtvis ut för att "lång och trofast" tjänst i *partiorganisationen räcker som merit*. Men de har till följd av sin numerär bättre utrymme för den representation, som skall utgöra en belöning för politikens vardagsarbete ute på fältet.

Det finns en begåvningsreserv bland de många som röstar med de moderata men som står utanför partiapparaten och som drar sig för den politiska insatsen. Nomineringarna pågår nu inför de tre valen. För att öka den moderata styrkan blir det nödvändigt att även använda "begåvningsreserven". På sikt betyder det också ökad kvalitativ styrka i partiapparaten, eftersom de valda måste delta i organisationsarbetet. För ledande personer inom ett större företag bör det te sig lika hedervärt som för fackföreningsledarna vid samma företag att ägna sig åt politisk verksamhet. I en tid då näringspolitiken diskuteras i riksdagen — och det är där avgörandet sker — är det ett fattigdomsbevis att så få

med praktisk erfarenhet från företagsledning kan bemöta angreppen. Ett praktexempel på hur det inte bör gå till är, att i det ögonblick en moderat riksdagsman blev verkställande direktör i Exportföreningen, så lämnade han Helgeandsholmen. Då villkoren för vår export blev en verkligt het politisk fråga hade han ingen möjlighet att i detta forum göra en insats.

Emellertid bör det klart sägas ifrån, att representanter för näringslivet endast kan inväljas om de har en klar och bestämd ideologisk samhällssyn. Det är inte företaget utan dess funktion i samhället som är det primära. Ingenting vore för övrigt tokigare än om man — som det ibland heter — ”friställer” vissa personer för politisk verksamhet. De skulle verkligen komma att spela rollen av näringslivets avlönade advokater. Nej, det finns inga genvägar till politiskt inflytande den vägen. Den mode-

rata riksdagsgruppen skall inte heller enbart bestå av en typ riksdagsmän. Men det finns plats för flera ur den grupp som här skisserats. Från socialdemokratiska sidan engageras de bästa att i riksdagen syssla med näringspolitik. Det är fullt riktigt. Men när skall motparten inse, att det även här gäller att möta kvalitet med kvalitet — och att medansvaret förpliktigar till en insats!

Medansvar

Hur ter sig detta skissartade program för en politik att föra ut i 1970 års valrörelse, när det gäller möjligheterna till en samverkan mellan de tre oppositionspartierna? Det bör inte lägga hinder i vägen. Både folkpartiet och centerpartiet har dessutom skäl att betänka sitt *medansvar* inför den 20 september nästa år.